

això s'ha volgut partir de *cerdo*, i encara hi ha qui cedeix a aquest prejudici i repeteix que *cerda* prové del nom del *cerdo*. Però això no és admissible, ni ho és suposar que *cerdo* vingui del basc, com voldria encara Rohlf's, *ZRPb*, XLVII, 1927, 398, seguit per M.L. (REW's, 9616b i *AlcM*): es tracta d'un mot dialectal en basc, si bé bastant estès: *guip.*, *lab.* i *anav. zerri*, que en la pronúncia diminutiva *txerri* s'estén també a part del *b. nav.* i el *suletí* (*i charri* ha passat al cast. de Biscaia: Arriaga). Però el cast. *cerdo* és mot molt tardà, amb documentació segura només des de 1729, estrany als clàssics i encara desusat en la major part del domini hispanoamericà, on es diu *chancho*: es tracta d'un eufemisme, creat a base de l'antiga expressió *ganado de cerda* (pròpiament 'bestiar proveït de *cerdas*', tal com avui es diu *bestiar de cerra* en mall.) quan els únics noms tradicionals castellans, *puerco*, *cochino* i *marrano*, esdevingueren de mal to (per a detalls, vg. *DCEC*, s. v., 772b9-14, també notes 4-5, i iv, 966b29-34).

Pel que fa al mot basc és també, amb tota seguretat, un intrús secundari, que no sabem ben bé en quina data va venir a superposar-se al nom indígena i fonamental del porc en basc, o sigui *urde* (com ens confirma Mitxelena, *BSVAP* x, 383). El llatí *CIRRUS* va passar també al basc com a manlleu llatí i aquests mots en *ci-* sovint hi entraren en èpoques successives, de primer amb *ci* pronunciat *ki*, després amb la *é* ja en forma romànica, car ja *kirru* «cero, estopilla» havia estat admès una vegada pel basc en temps dels romans (Mitx., *Pasado Igua. vca.*, p. 105); després hi entrà de nou amb *z-*: *Tota Cerria* i *Don Orti Cerria* apareixen ja en dos docs. navarresos del S. XIII,¹ noms de gent renomada per una «cerda» igual que el príncep castellà don Fernando coetani d'ells, i igual que un *Belasco Abardia* d'un doc. de Cardeña de 950 (Mitx., *Textos Arcs. Vascos*, § 2.1.3), el nom del qual es basa en l'indígena bc. *ahardi* «cerda». En realitat, doncs, quant a l'origen romànic del basc *zerri/txerri* no hi ha més que un petit detall fonètic a aclarir,² que no pot restar certitud a aquesta etimologia romànica del mot basc. Per tant cal arraconar ja la idea de derivar del basc els mots romànics.

Fora de la nostra Península només s'ha conservat el primitiu llatí *CIRRUS*, no *CIRRA*: it. *cerro*, i l'oc. *ser*, *serre* (que he detallat en la nota 2), de sentit coincident amb el del cat. *cerro* 'manat de lli o de canem'. Aquest també va ser castellà dialectalment, sobretot de terres aragoneses i lleoneses: *ciervo de cányamo* (amb diftongació ultracera, com el ribag. *sjerri*, de la n. 2): «un camisot; unas thovallas de *ciervo* de cányamo», «dos lincuelos de *ciervo* de cányamo», docs. de 1362, 1365 i 1369 (*BRAE* III, 89; IV, 342; II, 709), i *cerro* que després trobem en alguns autors del S. XVI, així com, més tard en el lleonès *Correas* i en la gallega Pardo Bazán, avui *Sajambre cerro* «cáñamo mojado para hilarlo» (FzGonzález, 230), i *cerros* és «flecós, cordoncillos, en pasamanería» en el lleonès de La Lombera (*BRAE* xxx, 167): tot això, doncs, amb el consonantisme del llatí *-RR-* con-

servat sense canvi. Però pel que fa al cast. i port. *cerda*, *-do*, la diferenciació de *-RR-* a *-rd-*, no oposa cap escrípol, essent un fet ibero-romànic conegudíssim, en tota mena de mots de substrat o de mots llatins de nissaga no indoeuropea: *izquierdo/esquerre*, *bardo/barro*, *mardà/marrà* (*zurdo*, *ardilla*, *nardai* i els altres comentats en *TopHesp.* II, 309, 141, etc.).

Completem ara algunes dades catalanes. Quant al femení *cerra*, aplicat a les del porc o del cavall, es troba en el S. XV fins fora de les Illes: a la Manescalía de Díeç i en un doc. barceloní de 1454: «dos pinsels de *serres* de porch per pinzelar la volta del capítol» (CaCandi, *MiHisiCat.* II, 214). Avui resta viu només a les Balears: Mallorca, on per això coneixen el «porquim» com a *bestiar de cerra* (Llucmajor, *BDLC* XIII, 10); i Menorca: Camps Merc., *Folkl. Men.* I, 283, i en l'endevinalla tradicional del *blat espigat*: «mar maretja, mar no és; / *serres* té, i porc no és» (I, 251, 268); «Diu: --- — si em dones *serres* —. Es moixet se n'anà a un porc: — me vols donar *serres*?» en les Rondalles p. p. l'Arxiduc Lluís Salvador (I, 160). En aquest grup de mots, davant *RR*, per la influència ultra-obridora de la *RR* la *i* havia de tendir a obrir-se pertot, fortament i fins exageradament, per això la forma *sièrri* o *ciervo* que hem observat a la Ribagorçana i a l'Aragó, i per això *cerro* es pronuncia amb *è* (*sèro*) fins a Menorca i a tot Mallorca i Eivissa.

Ara bé, és un fet que en *cerra* tenim *é* a les Balears, en contra d'aquesta tendència, però fóra desencaminat veure-hi cap indici d'una etimologia diferent entre els dos mots; qui sap si per això és pel que Moll insisteix en l'origen basc d'un d'ells: idea ben desenaonada cercar un origen basc justament per a un mot més arrelat a les Balears que enlloc! La raó no està en l'etimologia, és clar, sinó en el fet que en el sentit de *cerro* s'estava sota la influència d'un sinònim que alhora era parònim: *SĒTA*. Aquest ha restat com a nom de les *cerres* dels animals en l'it. *seta* o *setola*, fr. *soie*, i ha influït en l'evolució de *cerra*, en el sentit fonètic i semàntic, una mica pertot, fent, p. ex., que en galleg es pronuncii *serda* en lloc de *cerda* i que en canvi aparegui *ceda* per *cerda* en Mateo Alemán (nota 7 al *DCEC*); en menorquí s'usa *sedeny* (derivat de *SĒTA*) al costat de *cerra* (Camps, o. c. I, 283); en les *Faules Isòpiques* s'usen junts els dos mots, en prova que l'ús vaciava i s'havien d'aclarir mútuament: «les sues *sedes* o *cerdes* me gasten los paladars», i *sedā* resta viu amb aquest sentit en rossellonès, i es llegeix en un doc. de Santa Coloma de Q. de 1529 (*AlcM*, s. v. *sedā*, § 1).

Era inevitable que els dos sinònims restessin en contacte pertot, i amb influència mútua. Hi havia pertot l'amenaça d'una confusió amb *SĒRA* (de serrar, de muntanyes, etc.), i la concurrència amb *sēda* faria que en *cerra* el timbre *é* resistís millor fins avui dia, en aquells parlars on aquest fonema existeix fins avui; en els parlars continentals, on aquest tercer timbre de la *e* no ha arribat fins al català modern, el mot *cerra*, víctima de l'homonímia ha quedat antiquat.³

Quant al masculí. Sembla que la forma *serre* que